

AIVAR LEITO JA TIIT LEITO

HIIUMAA LINNUSTIK

KÄRDLA
2011

Sissejuhatus.

Käesolev kogumik koondab endas Hiiumaa linnustiku uurimise ajalugu ja saare linnustiku liigilist koosseisu. Lugejale antakse ülevaade kõikidest olulisematest linnustiku uurimisega seotud töödest. Faunistiline ülevaade sisaldab linnuliikide loetelu, nende esinemist, levikut, arvukust ja kaitsestaatus. Linnustiku uurimine annab tänuväärset informatsiooni keskkonna ja ökosüsteemide seisundist, võimaldades kiiret reageerimist ning vajalike kaitsemeetmete rakendamist. Loodetavasti on käesolev trükis heaks abimaterjaliks loodushoiutöötajatele, kooliõpilastele ja paljudele linnuhuvilistele. Taoline ühe piirkonna kohta koondatud linnustikku puudutav materjal on ka olulise looduskultuuriloolise väärusena.

Täname kõiki asjaosalisi meeldiva koostöö eest.

Linnustiku uurimislugu.

Esimesed kirjalikud teated Hiiumaa linnustikust pärinevad 19. sajandi esimesest poolest (Wasmuth 1909, Koch 1911, Grosse & Tranche 1929, Kauri 1933). Need on fragmentaarsed tähelepanekud üksikute linnliikide esinemisest saarel. Esimese ulatuslikuma ornitoloogilise ekspeditsiooni Hiiumaa sisealadele korraldas 1951. aasta juunis Eerik Kumari koos abikaasa Aino Kumariga (Kumari 1967). Joontakseerimise meetodil loendati erinevate metsatüüpide ning Pihla ja Määvli raba linnustikku. Lisaks uuriti Tihu järve ning saare sisealade kultuurmaastike linnustikku. Hiiumaa kagurannikul, Tihu järvel ja Pihla rabal tegid linnuvaatlusi 1969. aasta juunis Ilse ja Lemming Rootsmäe (1976 a, b, c). Hiljem, 1974. ja 1993. aastal, on Tihu järve linnustikku uurinud Tiit Leito ning 1992. aastal Pihla raba ja selle lähiümbruse linnustikku Aivar Leito (1993). Kotkaste levikut ja arvukust Hiiumaal uurisid 1960ndate keskel Tiit Randla ja Fred Jüssi (1968). 1990ndatel ja 2000ndatel jätkasid seda Einar Tammur, Asko Lõhmus, Ülo Väli, Urmas Sellis ja Rein ning Renno Nellis. Esimese käsikirjalise Hiiumaa linnustiku ülevaate koostas Jüri Tõnisson 1975. aastal. Esimene monograafiline uurimus Hiiumaa linnustikust ja selle uurimisloost koostati 1995. aastal Aivar ja Tiit Leito poolt (Leito, Leito 1995).

Hiiumaa ümbruse väikesaarte linnustikku uurisid 1961. ja 1962. aastal esmakordselt Aino Kumari, Heinrich Veroman, Ahto Jõgi ja Haide- Ene Rebassoo (Kumari, A. 1967). 1970ndate esimesel poolel korraldas mitu mereekspeditsiooni Kõrgessaare laidudele ning Vissulaiule, Kakralaiule ja Selgrahule Olav Renno (1978). Uus etapp Hiiumaa kaguranniku laidude linnustiku uurimisel algas 1974. aastal seoses Hiiumaa laidude maastikukaitseala loomisega 1971. aastal, mille juhatajaks aastatel 1972-1996 oli T. Leito. Ajavahemikul 1975- 2005 loendas ta igal aastal, mõned erandid välja arvatud, üheksa väikesaare (Auklaid, Suur- ja Väike- Pihlakare, Valgekare, Sitakare, Langekare, Ankrurahu, Aherahu ja Hanerahu) haudelinnustikku. 2006. aastast on seda tööd jätkanud A. Leito koos abilistega (Rita ja Andres Miller ning Ago Treialt) ning 2008. aastast alates on see osa riikliku keskkonnaseire väikeste meresaarte haudelindude seire projektist. Seirearuanded on kättesaadaval veebilehel, allprogramm meresaarte, luhtade ja niitude linnustiku seire¹. Lisaks sellele loendas T. Leito ajavahemikul 1974- 2004 igal aastal korduvkaardistamismeetodil Hanikatsi laiu põhjaosa laiialehise salumetsa haudelinnustikku. Nende pikaajaliste loendustulemuste

1 <http://www.keskkonnainfo.ee>.

põhjal on Soome ajakirjas *Ornis Fennica* avaldatud ka teadusartikkel (Leito *et al.* 2006). Alates 2006. aastast on Hanikatsi salumetsa lindude loendamist jätkanud Monika Laurits. Uudsenä Eestis hakkas A. Leito 1992. aastast kaardistama Hiiumaa laidude maastikukaitseala suuremate laidude haudelinnustikku. Nüüdseks (2010.a.) on rotatsiooni korras vähemalt kahel korral ühekordse kaardistamismeetodiga mai lõpus juuni alguses loendatud kõigi nende saarte (Kõverlaid, Ahelaid, Kõrglaid, Vareslaid, Hanikatsi, Saarnaki, Öakse ja Auklaid) haudelinnustik. Tulemused on aruannetena kättesaadavad Hiiumaa laidude kaitseala keskusel ning Eesti Maaülikoolis. Ka need loendused jätkuvad nüüd juba riikliku keskkonnaseire raames. Ainulaadseks ettevõtmiseks on osutunud 1992. aastal alguse saanud uurimisretked Hiiumaa ümbruse meresaartele väljaspool Hiiumaa laidude maastikukaitseala. Idee autoriks oli Biosfääri kaitseala töötaja Toomas Kokovkin ning sellest haaras kinni laidude kaitseala juhataja T. Leito. Need, nn. Hiiumaa mereekspeditsioonid, kus põhirõhk on olnud laidude haudelinnustiku ning merel veelinnukogumite loendamine on jätkunud järjepidevalt tänaseni. Linnuloendusi on ekspeditsioonidel teostanud A. ja T. Leito ning neid on abistanud teised ekspeditsiooniliikmed. Esimese viieteistkümnede aasta ekspeditsioonide tulemused, sealhulgas linnustiku osas on kokku võetud raamatus “Uurimisretked Väinamere laidudele” (Leito, Leito 2007). Hari kurgu laidude haudelinnustiku loendused on nüüdseks osa riikliku keskkonnaseire väikeste meresaarte haudelindude seire projektist.

Suuri teeneid Hiiumaa, eeskätt aga Käina lahe linnustikku uurimisel on Joann Kallasel. Eriti väärtuslikud on tema uurimused naaskelnoka (Kallas 1967) ja kümnokkluige (Kallas 1991) pesitsemise kohta Käina lahel. 1960. aastate teisel poolel ja 1970ndate alguses töötas koos J. Kallasega Käina lahel ka August Mank (Mank, Kallas 1974). Nende tööd Käina lahe linnustiku uurimisel on hiljem jätkanud Allar Padari ning Aivar Leito. A. Leito on Käina lahe haudelinnustikku loendanud 1993, 1995., 2002. ja 2007. aastal (Leito 2007a) ning see töö kuulub nüüd Hiiumaa maakondliku linnuseire alla. Orjakule on rajatud linnutorn koos paviljoniga ning Käina laht on kujunenud Hiiumaa tuntuimaks linnupaigaks mida igal aastal külastab tuhandeid linnuhuvilisi nii meilt kui ka paljudest välisriikidest. Käina lahe ja Kassari rannikul asuvad ka riikliku seire rannaniitude haudelinnustiku püsiseirealad kus loendusi on teostanud T. Leito ja M. Laurits. Auranded on kättesaadaval keskkonnainfo veebilehel, allprogramm: valitud elupaikade linnustik.

Eeskätt kaitsekorralduslikel eesmärkidel on põhjalikumalt uuritud veel Kõpu poolsaare (Kallas 1988, Leito 2000, Väli, Laurits 2006), Mudaste- Kootsaare laaside (Leito 1995), Luidja, Paope ja Kõrgessaare (Leito, T. 2000), Vanamõisa lahe hoiuala (Leito 2008) ning 1980. aastate esimesel poolel uuris lindude pesitsemist pesakastides Vello Tarning. Uusi andmeid rändel peatuvate ja talvituvate veelindude leviku ja arvukuse kohta Hiiumaa ümbruse vetes andsid 2008. ja 2009. a toimunud laeva- ja lennuloendused, mis toimusid “Avamere tuuleparkide rajamisega Loode- Eesti rannikumerre kaasnevate keskkonnamõjude hindamise” projekti raames (Leito 2008b). Oluline oli Eesti esimese haudelindude levikuatlase (Renno 1993) ning praegu Eesti Ornitoloogiaühingu (EOÜ) poolt koostamisel oleva Eesti linnuatlase²(ELA) andmete kogumine. Suurima panuse uue linnuatlase koostamisel andsid Hiiumaa osas Leho Aaslaid, Merle Kääri, Ülo Väli, Maie Vikerpuur, Aivar Leito ja Krista Luuk. Vaatlusi tehti aastatel 2003- 2009. 2009. aastast alates tegeleb linnustiku uurimise (kaitsealade linnustik, talvituvad veelinnud), selle koordineerimisega ja seirega Hiiumaal keskkonnaameti looduskaitse bioloog Riina Lillemäe.

Lisaks haudelinnustikule on Hiiumaal pikaajaliselt jälgitud veel ka lindude talvitumist, kevad- ja sügisrännet ning loendatud luikede, hallhane ja haha sulgimiskogumeid ning hallhanede, valgepõsk- laglede ja sookurgede rändekogumeid. Talvituvaid veelinde on Eestis sh. Hiiumaal järjepidevalt loendatud 1967. aastast alates. Alates 1994. aastast on see EOÜ juures töötav projekt riikliku linnuseire osa. Esimene kirjalik ülevaade veelindude talvitumisest Hiiumaal koostati 1995. a. (Leito, Leito 1995). Uuemad seirearuanded on kättesaadaval keskkonnainfo veebilehel. Sügisrändel peatuvaid sookurgi on Hiiumaal järjepidevalt loendatud 1982. aastast alates. Loendustulemused kuni aastani 2002. on kokku võetud monograafias Sookurg (Leito jt. 2005). Alates 1994. aastast on sookurg riikliku seire objekt ning aruanded on kättesaadavad keskkonnainfo veebilehel, allprogramm: haned, luigid ja sookurg. Sügisrändel peatuvaid hallhanesid on Hiiumaal järjepidevalt loendatud 1990. aastast alates. Loendustulemused kuni aastani 1994 on kokku võetud monograafias “Hiiumaa linnustik. Bird fauna of Hiiumaa” (1995). Alates 1994. aastast on hallhani riikliku seire objekt ning aruanded on kättesaadavad keskkonnainfo veebilehel. Kevadrändel peatuvaid valgepõsk- laglesid on järjepidevalt loendatud 1974. aastast alates. Loendustulemused kuni aastani 1994 on kokku võetud samas monograafias “Hiiumaa linnustik. Bird fauna of Hiiumaa”. Alates 1994. aastast on ka valgepõsk- lagle riikliku seire objekt ning aruanded on kättesaadavad

2 <http://www.eoy.ee>

keskkonnainfo veebilehel. Kümnnokk- luige, hallhane ja haha sulgimiskogumeid on järjepidavalt loendatud ülalkirjeldatud Hiiumaa mereekspeditsioonide käigus 1993. aastast alates ning senised tulemused on kokku võetud raamatus “Uurimisretked Väinamere laidudele” (Leito, Leito 2007).

Peale kõige muu on Hiiumaal läbi viidud ka kevad-, suvi ja sügisrändevaatlusi. Esimesed süstemaatilised kuupikkused sügisrändevaatlused organiseeriti Lindude Rände Uurimise Balti Komisjoni poolt Eerik Kumari initsiatiivil. Hiiumaal toimusid need Tahkunas aastatel 1958. ja 1960. ning Ristnas 1962. aastal (Jõgi 1970a, b). Lühemaid rändevaatlusi on seal tehtud ka hiljem, 1990ndatel ja 2000ndatel. Hiiumaa laidudel, Hanikatsil ja Saarnakil on lindude rännet, eeskätt valgepõsk- laglede kevad- ja sügisrännet Aivar Leito poolt süstemaatiliselt vaadeldud 1982., 1984. ja 1986. aastal. Koondtulemused valgepõsk- laglede rändest on kokku võetud ingliskeelses monograafias “The Barnacle Goose in Estonia” (Leito 1996). Vaeraste sulgimisrännet jälgiti Ristnas 1968. (Jacoby, Jõgi 1972), 1971. (Jõgi 1975), 1975. ja 1979. aasta suvel. Suuri teeneid veelindude rände jälgimisel ning rariteetide otsimisel ja tuvastamisel Eestis sealhulgas Hiiumaal on 1997. aastal loodud Soome linnuharrastajate klubil *Viron Lintuseura*³. Haruldaste linnuliikide vaatlused Eestis vaatab läbi ja kinnitab Eesti Ornitoloogiaühingu linnuharulduste komisjon (HK). Kõik kinnitatud vaatlused 25 01. 2010 seisuga on kättesaadavad aadressil: http://www.eoy.ee/yhing/hk/hk_aktsept.pdf.

3 <http://www.vironlintuseura.fi>

Linnustiku liigiline koosseis

10. aprillil 2010. aastal oli Hiiumaal registreeritud 259 looduslikku linnuliiki (Eestis 375) 19 seltsist. Nähtud on ka mustluike ja mandariinparti kuid neid ei peeta Eestis looduslikult esinevateks liikideks. Haudelinnustik sisaldab 198 liiki 17 seltsist. Viimastel aastakümnetel on Hiiumaa haudelinnustikust kadunud rabapistrik, metsis ja siniraag ning võimalik et ka väikepistrik, roherähn, laanerähn ja valgeselg- kirjurähn. Uuteks haudelindudeks alates 1960-ndatest võib pidada kühmnokk- luike, laululuike, valgepõsk- laglet, põldvutti, väikepütti, kormorani, naaskelnokka, kuldhänilast, must- lepalindu, roo- ritsiklindu, roohabekat ning urvalindu. Ajaliselt täpsustamata arvukushinnangud on esitatud perioodi 2003- 2008 kohta, mil koostati viimased lindude arvukushinnangud kogu Eesti kohta.

Hanelised (*Anseriformes*).

Kühmnokk- luik (*Cygnus olor*) pesitses Hiiumaal esmakordselt Käina lahel 1960. a. 1978. aastal pesitses seal 58 paari, 1984.a. 75, 1993. a. 65, 2002. a. 180 ning 2007. a. 173 paari kühmnokk- luiki. Hiiumaa laidudel pesitses esimene paar 1977. aastal, 1990. aastate alguses aga juba 30- 50 paari. Praegu pesitseb kaitseala laidudel kokku kuni 100 paari kühmnokk- luiki. Pesitseb ka enamuse teistel Hiiumaa ümbruse meresaartel, Tihu järvel ning Kootsaare laisidel. Koguarv maakonnas 300- 500 paari. **Väikeluik** (*Cygnus columbianus*) on tavaline läbirändaja nii kevadel kui sügisel. Peatub valdavalt lõuna- ja kaguranniku merelahtedel, kevadel (kuni 200 isendit) ka põldudel. Üksikud talvitavad merel. LK II. **Laululuik** (*Cygnus cygnus*) on tavaline läbirändaja ning vähearvukas (kuni sadakond isendit) talvitaja merel. E. Tammuri andmetel pesitses 1988. aastal esmakordselt üks paar laululuiki edukalt Tahkuna poolsaarel Lehtma järvel. Praegu pesitseb laululuik ka Mudaste- Kõrgessaare laisidel ja Tihu järvedel. Üksikuid mittepesitsevaid paare või sulgivaid linde on suvel kohatud Käina ja Vaemla lahel ning Hari kurgus merel. LK II. **Rabahani** (*Anser fabalis*) ja **suur- laukhani** (*Anser albifrons*) on tavalised läbirändajad nii kevadel kui sügisel, kuid nende arvukus varieerub aastati suurel määral. Üksikud rabahaned ja suur- laukhaned on ka talvitanud. **Lühinokk- hani** (*Anser brachyrhynchus*). L. Aaslaid vaatles 04. 04. 2010 ühte lindu Prählas ja kahte lindu Kassaris. Kassaris vaatles kahte, ilmselt sama lindu M. Vikerpuur ka 05. 04. 2010. **Väike- laukhani** (*Anser erythropus*) on haruldane läbirändaja. 14.-15. 05. 1985 vaatles

A. Leito ühte värviliste jalarõngastega märgistatud väike- laukhane tegutsemas koos valgepõsk- lagledega Kaevatsi laiul. Tegemist oli väike- laukhane Lapi- Rootsisse reintrodutseerimise projekti raames valgepõsk- laglede poolt vangistuses väljahautud ja lagledena koos vabadusse lastud isendiga (Lambart von Essen kirj.). Viimased üksikute väike- laukhanede vaatlused pärinevad 20. 03. 2007 (L. Aaslaid), 19. 05. 2008 (Tarvo Valker ja L. Aaslaid) ning 18. 05. 2009 Vaemla lahe äärest (L. Aaslaid). Nende puhul oli ilmselt tegemist looduses vabalt elavate lindudega Põhja- Skandinaavia asurkonnast.

LK I. **Hallhani** (*Anser anser*) on Hiiumaal tavaline pesitseja ja läbirändaja, üksikud on talvitanud. Olulisemad pesitsuspiirkonnad on Käina laht (20- 40 paari) ja Hiiumaa laiud (20- 30 paari). Pesitseb ka Kõrgessaare ja Mudaste laisidel, kuid mitte Tihu järvel. Koguarv maakonnas 50- 100 paari, arvukus on viimasel aastakümnel langenud. Sügisträndel on Hiiumaal perioodil 1990- 2009 loendatud kokku 165- 3600 peatuvat hallhane. Arvukus on olnud muutlik: maksimumaeg oli 1990ndate alguses, mõõnaaeg 1990ndate teisest poolest kuni 2000ndate keskpaigani. **Lumehani** (*Ancer caerulescens*). 21. 09. 2000 vaatles A. Leito kahte vanalindu Hellamaa rahu läänerannikul toitumas koos valgepõsk- laglede (400 is.) ja hallhanedega (80 is.). Üks lind oli lumehane tume vorm ja teine hele vorm. Ühte **kanada laglet** (*Branta canadensis*) nägi J. Kallas Hiiumaal esmakordselt 08. 09. 1968 Käina lahel. Septembri lõpus 1981. lasti Emmaste lähedal üks Rootsis 1980. a. rõngastatud isend. Mais 1988. a. peatus üks paar kanada laglesid Tihu järvel kuid ei pesitsenud. Viimasel aastakümnel on liik muutunud iga-aastaseks väikesearvuliseks läbirändajaks. **Valgepõsk- lagle** (*Branta leucopsis*) on Hiiumaal haruldane pesitseja ning arvukas läbirändaja. Ainus regulaarne pesitsuspaik on Eerikulaiul, kus 1992. a. alates on pesitsenud 1- 3 paari laglesid. Peale selle pesitses üks paar laglesid 1997. a. Hellamaa rahul ning 2005. a. üks paar Elmrahul. Väikesaarte haudelindude seire loenduste käigus kohati ühte tõenäoliselt pesitsenud (ärevat) paari 01. 06. 2009 Langekarel. Kevadrändel peatuvaid valgepõsk- laglesid on perioodil 1974- 2008 loendatud Hiiumaal kokku 1500 (1987. a.) kuni 23 500 (1999.a.). Arvukus suurenes kuni 2000ndateni ja on viimastel aastatel mõnevõrra langenud. 1993. a. jaanuaris vaadeldi Hellamaa rannikul ka ühte talvitavat valgepõsk- laglet. LK III. **Mustlagle** (*Branta bernicla bernicla*) on Hiiumaal arvukas (ligikaudu 100 000 is.) läbirändaja ning haruldane suvilind. Ränne toimub valdavalt piki lääne- ja põhjarannikut, vähem üle Väinamere ja läbi Hari kurgu. Juunis on üksikuid linde või paare nähtud Hari kurgu laidudel ning läänerannikul. Ühte lääne- mustlaglet (*Branta bernicla hrota*)

vaatlesid Mauri Leivo, Harri Kontkanen ja Perti Palviainen 28. 05. 1994 läbirändel mere kohal Ristnas. **Ristpart** (*Tadorna tadorna*) on tavaline, kohati arvukas haudelind ning vähearvukas läbirändaja, üksikud on talvitanud. Pesitseb suurematel laidudel ning Hiiumaal ka merest eemal asuvates majavaredes. Arvukus on langenu. LK III. **Viupart** (*Anas penelope*) on tõenäoline pesitseja ning arvukas läbirändaja. Kindlad pesaleiud seni puuduvad. Sügisel on septembri teisel poolel Jausa, Käina ja Vaemla lähel A. ja T. Leito loendanud korraga kuni 15 000 viupartit. Suuremad (kuni paar tuhat is.) viupartide sügisrändekogumid esinevad veel Hellamaa lähel. **Ameerika viupart** (*Anas americana*). 11. 10. 2005 vaadeldi Vaemla lähel ühte isasindu. Üldse on Eestis liiki kohatud vaid kolmel korral. **Rääkspart** (*Anas strepera*) on Hiiumaal tavaline kuid lokaalse levikuga haudelind ning tavaline aga mitte arvukas läbirändaja ja suvilind. Suurim haudeasurkond asub Käina lähel kus on loendatud kuni 35 haudepaari (1995. a.). Esmakordselt tuvastati liik seal aga alles 1993. aastal, mil loendati 15 paari. Arvukamalt (kuni 10 paari) pesitseb rääksparte veel Harilaiul ja Hiiumaa kaguranniku laidudel. Üksikud linnud on merel ka talvitanud. **Piilpart** (*Anas crecca*) on vähearvukas pesitseja, arvukas läbirändaja ning ebaregulaarne talvitaja. Käina lähel loendas J. Kallas 1970- 1980ndatel 4- 21 paari piilparte. Hiljem on seal loendatud vaid üksikuid pesituspaare. Ka mujal Hiiumaal on viimastel aastakümnetel vaadeldud vaid üksikuid paare. **Sinikael- part** (*Anas platyrhynchos*) on Hiiumaal üldlevinud arvukas haudelind, läbirändaja ja talvitaja. Pesitseb nii Hiiumaa siseveekogudel ja rannikualadel kui ka laidudel. Hiiumaa laidudel ja Käina lähel on arvukus olnud muutlik. Kõrgperiood oli 1960ndatel ja 1970ndatel. Pikem mõõnaperiood oli 1990ndatel ning viimasel kümnendil on arvukus taas suurenenud. **Soopart** (*Anas crecca*). Käina lähel loendati perioodil 1962- 1984 regulaarselt 6- 12 haudepaari. Hiljem on seal ühe paari pesitsemist tuvastatud veel vaid 1995. aastal. Ka mujal Hiiumaal ja ümbritsevatel laidudel on soopart nüüdseks muutunud haruldaseks haudelinnuks (kokku 1- 5 paari). Läbirändel on aga liik arvukas. Üksikud isendid on merel ka talvitanud. LK II. **Luitsnokk- part** (*Anas clypeata*) on üsna tavaline, kuid vähearvukas pesitseja ja läbirändaja ning haruldane talvitaja merel. Pesitseb Hiiumaa rannaniitudel ja merelahtedel ning laidudel. Käina lähel pesitses perioodil 1962- 1984 regulaarselt 5- 33 paari, hiljem on loendatud veel vaid kuni 5 paari (1995. a.). Ka mujal on arvukus langenu. **Rägapart** (*Anas querquedula*) on vähearvukas pesitseja Hiiumaa rannaniitudel ja laisidel ning merelaidudel. Arvukus on langenu. Läbirändel suhteliselt tavaline kuid mitte arvukas. **Punanokk- vart** (*Netta*

rufina). Liiki vaadeldi esmakordselt 19. 04. 2002 Salinõmmes. Aastatel 2006 kuni 2009 nähti igal sügisel Orjakus ühte, võimalik et sama, emaslindu. **Punapea- vart** (*Aythya ferina*) on vähearvukas pesitseja taimestikurikastel merelahtedel, laisidel ja mõnedel rannikulähedastel laidudel ning Tihu järvel. Käina lahel pesitses perioodil 1962- 1984 regulaarselt 27- 59 paari. Hiljem on ta seal pesitsenud ebaregulaarselt ja väheste (kuni 12) paaridena. Ka mujal on liigi arvukus langenud. Sügisel koondub Käina lahele aga kuni 2000 punapea- varti. Vähearvukas ja ebaregulaarne talvitaja merel. **Tuttvart** (*Aythya fuligula*) on enam levinud ja arvukam kui punapea- vart, pesitsedes ka mitmetel rohustel laidudel. Kõige arvukamalt esineb Käina lahel, kus aastatel 1962- 1984 pesitses regulaarselt 93- 161 paari, hiljem on arvukus langenud ja loendatud on kuni 41 paari (2007. a.) Rändeageadel on ta arvukas siselahtedel, eriti Käina ja Vaemla lahel ning Hiiumaa laidude ümbruses. Vähearvukas talvitaja. **Merivart** (*Aythya marila*) on arvukas läbirändaja, vähearvukas suvilind ning ebaregulaarne talvitaja. Tähtsamad rändepeatuspaigad asuvad Hiiumaa laidude ümbruses Kassari lahel ja Väinameres. Pesitsemise kohta kindlad andmed puuduvad. Vähesel hulgal ja ebaregulaarselt talvitab. LK II (pesitsusasarukond). **Hahk** (*Somateria mollissima*) on üldlevinud haudelind meresaartel, arvukas läbirändaja ning suvilind. Pesitseb enamus väikesaartel, puudub aga Käina lahe laidudel ja siseveekogudel. Arvukus on aja jooksul suurtes piirides muutunud. Maakonnas on ajavahemikul 1976- 2009 erinevatel perioodidel pesitsenud ligikaudu 200- 2000 paari hahku. Madalseisud olid 1960- 1970ndatel ja aastail 2005- 2007 ning tipparvukus perioodil 1986- 1998. Isahahkade kõige olulisemad koondumisalad asuvad Hari kurgus, eeskätt Kakralaiu ja Harilaiu ümbruses. Mereekspeditsioonide käigus on seal perioodil 1993- 2009 kokku loendatud 4800 (2007. a.) kuni 19 300 (1994. a.) isahahka. Arvukuse maksimum oli 1990ndatel ja miinimum aastail 2006- 2008, mis langeb hästi kokku hahha pesitsuspaaride arvukuse dünaamikaga. Peale Hari kurgu loendati sulgivaid isahahku 1993. a. ekspeditsioonil veel Hiiumaa läänerannikul Raudrahu ümbruses (800 isendit), Elmrahu ümbruses (1500 is.) ja Lehtma rannikul (1500 is.). Kevadel ja sügisel on hahk tavaline ja arvukas (ligikaudu 30 000 is.) läbirändaja Hiiumaa lääne- ja põhjarannikul ning Hari kurgus. Üksikud talvitavad. **Kuninghahk** (*Somateria spectabilis*). 09. 05. 1997 nähti ühte isaslindu Ristnas. **Kirjuhahka** (*Polysticta stelleri*) on vaadeldud vaid talve poolaastal saare lääne- ja looderannikul. Eelistatud talvitusala asub Ristnas. Kokku talvitab Hiiumaa vetes kuni paarsada kirjuhahka. LK II. **Aul** (*Clangula hyemalis*) on massiline

(ligikaudu 500 000 is.) läbirändaja, arvukas talvituja ning haruldane suvilind. Kevadel, aprillis ja mai esimesel poolel peatub massiliselt aule Kassari meres ja Hiiumaa laidude piirkonnas Väinameres. Uuemate laeva- ja lennuloenduste andmetel 2007. ja 2008. a. peatub aule arvukalt (kokku kuni 50 000 is.) nii kevadel kui sügisel ning ka talvel (5000- 10 000 is.) Hiiumaa lääne- ja looderanniku madalatel. **Mustvaeras** (*Melanitta nigra*) on arvukas (ligikaudu 200 000 is.) läbirändaja kevadel, suvel ja sügisel. Kevadränne toimub valdavalt üle Hiiumaa laidude ja Väinamere, sulgimis- ja sügisränne aga piki põhja- ning läänerannikut. Üksikud salgad (kokku kuni paarsada lindu) talvitavad mõnel aastal meres. **Prillvaeras** (*Melanitta perspicillata*). Ühte paari nähti 07. 06. 1971 Käina lahel. **Tõmmuvaeras** (*Melanitta fusca*) on tavaline, kuid vähearvukas haudelind. Pesitseb taimestikurikastel saartel. Alates 1970ndatest on liigi arvukus olnud madalseisus, viimasel kümnendil on see mõnevõrra siiski suurenenud. Läbirändel arvukas (ligikaudu 100 000 is.), rände ajalise- geograafiline jaotumine on lähedane mustvaerale. Vähearvukas (kuni sadakond isendit) talvitaja merel. **Läänesõtkas** (*Bucephala islandica*). Ühte isaslindu vaatles J. Kallas 13. 05. 1978 Käina lahel. **Sõtkas** (*Bucephala calngula*) pesitseb väheste paaridena Tihu järvel, jõgede ja ojade ääres ning suurematel laisidel. Arvukas läbirändaja (ligikaudu 20 000 is.) ja talvitaja (kuni 1000 is.). Alates 1980ndatest on Hiiumaa laidude ja Hari kurgu piirkonnas tõusnud sulgivate sõtkaste arvukus, ulatudes kuni 2000 linnuni. **Väikekoskel** (*Mergus albellus*) on vähearvukas läbirändaja ja talvitaja (kuni sadakond) merel. LK II. **Rohukoskel** (*Mergus serrator*) on tavaline pesitseja ja läbirändaja ning vähearvukas talvitaja (kuni sadakond). Pesitseb valdavalt suurematel meresaartel, vähesel määral ka Käina lahe laidudel. **Jääkoskel** (*Mergus merganser*) on üldlevinud haudelind, arvukas läbirändaja ja talvitaja (kuni 1000 is.). Pesitseb meresaartel, rannikul ja siseveekogudel. 1980ndatel toimus arvukuse kiire ja märgatav langus. Viimastel aastatel on arvukus mõnevõrra tõusnud kuid endiselt on see varasemast palju madalam.

Kanalised (*Galliformes*).

Laanepüü (*Bonasia bonasia*). Andmed laanepüü esinemisest Hiiumaal on vastukäivad. Varasemad autorid (Loudon 1909, Kumari 1967) teda ei maini. J. Tõnissoni (1975) järgi olevat aga laanepüüd nähtud 1973. Lauka ja Ühtri metsades ning 1975. a. Kärkla lähistel. Esimeses linnuatlases (Renno 1993) märgitakse teda kui kindlat pesitsejat Kõpu poolsaarel. Uuesti leiti liik üles 2009. aastal. Tahkunas vaatles teda 2009. a.

märtsis Riina Lillemäe ning Urmas Roht 15. 10. 2009. Määvli nägi R. Lillemets laanepüüd 02. 05. 2009 ning Tihul 16. 10. 2009. LK III. **Teder** (*Tetrao tetrix*) on Hiiumaal lokaalse levikuga vähearvukas haudelind. Suuremad mängud on teada Pihla ja Määvli rabas. Rannikualadel ei esine. LK III. **Metsis** (*Tetrao urogallus*) oli veel 20. sajandi algul sise- Hiiumaal tavaline lind (Loudon 1909). Eelmise sajandi keskel oli ta aga muutunud haruldaseks (Kumari 1967) ning viimased kohtamisjuhud pärinevad 1970ndatest aastatest (Tõnisson 1975, Kallas 1988). LK II. **Nurmkana** (*Perdix perdix*) on haruldane haudelind keda on nähtud Käina- Kassari piirkonnas, Palukülas, Sarve poolsaarel, Kaasikul, Putkastes ja Hanikatsi laiul (Leito, Leito 1995 ja L. Aaslaiu vaatlused 2002. ja 2006.a.). **Pöldvutt** (*Coturnix coturnix*) on uustulnuk. 2005. aastast alates on teda pesitsusajal kuulnud Vaemlas ja paaris kohas sisemaal.

Kaurilised (*Gaviiformes*).

Läbirändel on tavalised ja arvukad nii **punakurk- kaur** (*Gavia stellata*) (LK II) kui ka **järvekaur** (*Gavia arctica*) (LK III). Kumbki liik Hiiumaal ei pesitse. Üksikuid punakurk- ja järvekaure on merel nähtud ka suvel ja talvel. **Jääkaur** (*Gavia immer*). 17. 05. 2000 vaadeldi Ristnas merel ühte isendit. Rändeagadel on alates 1994. aastast Ristnas ja Tahkunas pidevalt vaadeldud ka üksikuid (kokku 17) **tundrakaure** (*Gavia adamsii*).

Pütilised (*Podicipediformes*).

Tuttpütt (*Podiceps cristatus*). Pesitseb üksikpaaride ja väikeste kolooniatena varjulistes lahesoppides, eeskätt Käina lahel ning mõnede rannikulähedaste laidude kaldataimestikus. Koguarv Hiiumaal 50- 100 paari. Läbirändel tavaline ehki mitte arvukas, üksikud talvitavad. Ainus **hallpõsk- püti** (*Podiceps griseigena*) pesapaik on teada Mudaste laisidel (kuni 5 paari). Läbirändel merel vähearvukas, üksikud talvitavad. LK III. **Sarvik- pütt** (*Podiceps auritus*) pesitseb väheste paaridena (kokku 1-5) Mudaste, Kootsaare ja Kõrgessaare laisidel ning Tihu järvel ja Männamaa ning Emmaste karjääridel. 1960. ja 1970. aastatel pesitses liik arvukalt ka Käina lahel, kuid nüüdseks on ta sealt kadunud. LK II. **Väikepütt** (*Tachybaptus ruficollis*) on Hiiumaal väga haruldane. Ainus teadaolev pesitsusjuht pärineb 2009. aastast Käina lahelt kui L. Aaslaid vaatlus 19. septembril Orjaku linnutornist Kadaklaiu juures ujumas väikepüti pesakonda vähemalt nelja pojaga, järgmisel päeval loendas M. Vikerpuur samas

pesakonnas seitse poega. Ühte väikepütti nägi M. Vikerpuur samas kohas juba 2008. a. sügisel ning ühte talvitama jäänud lindu 09. 01. 2008 Orjaku kanalis. LK III.

Tormilinnulised (*Procellariiformes*).

Atlantise tormilind (*Calonectris diomedea*). 16. 08. 2003 vaadeldi Ristnas ühte isendit. See on liigi ainus kohtamisjuht Eestis.

Pelikaniilised (*Pelecaniformes*).

Suula (*Morus bassanus*). Ühte isendit vaadeldi 13. 05. 1999 Ristnas. **Kormoran** (*Phalacrocorax carbo*). 1994. a. pesitses esmakordselt 10 paari Hanerahul ning 2 paari Kakralaiul. Viimastel aastatel ei ole nad seal aga enam pesitsenud. 2009. a. seireandmetel pesitses Käina lähel Männaklaiul 1169 paari, Ristlaiul 377 ja Kadaklaiul 31 paari ning Hari kurgus Selgrahul 90 paari. Lisaks eeltoodud kohtadele on kormoranid pesitsenud veel Kakralaiul (kuni 240 paari) ja Kakrarahul (2008. a. 68 paari). Koguarv on tõusnud 1500- 2000 paarini. Läbirändel ja suvilinnuna on kormoran tavaline alates 1980. aastatest; üksikud talvitavad.

Toonekurelised (*Ciconiiformes*).

Hüüp (*Botaurus stellaris*) pesitseb lõuna- ja kagu- Hiiumaa roostikurikastel lahtedel, Tihu järvel ning Mudaste ja Kõrgessaare laisidel. Liik on tavaline läbirändaja ja suvilind, teada on ka üksikud talvitamisjuhud. LK II. **Hõbehaigur** (*Casmerodius albus*). Esmakordselt vaatlesid 3- 4 isendit 20. 04. 1996 Kaupsis Silvi Pärn ja Õnne Baumeister. Samas kohas nähti ühte lindu ka 26. 05. 1996. **Siidhaigur** (*Egretta garzetta*). Peeter Arumäe jt. vaatlesid ühte isendit 08.- 12. 11. 2005 Orjakus. **Hallhaigur** (*Ardea cinerea*). Teada on kaks pesitsuskolooniat. Pesitseb ka üksikpaaridena. Läbirändel tavaline, üksikud vaatlused on ka talveperioodist. **Must- toonekure** (*Ciconia nigra*) esimesed kohtumisteadet pärinevad 1970ndatest. 1975. a. leidis Tiit Leito asustamata pesa Kõrgessaare metskonnast. Sama pesapaik on olnud asustatud 1976., 1978., 1979., 1981., 1982., 1993. aastal ning hiljemgi. Liigi ekspert Urmas Sellise sõnul võib seda pesapaika pidada üheks edukamaks kogu Eestis. Kokku pesitseb Hiiumaal 1- 3 paari must-toonekurgi. LK I. **Valge- toonekurg** (*Ciconia ciconia*) on Hiiumaal haruldane suvilind. Mitmel aastal on üks paar edutult püüdnud pesitseda Lauka külas. LK III.

Haukalised (*Accipitriformes*).

Herilaseviu (*Pernis apivorus*) on Hiiumaal üldlevikud vähearvukas haudelind ja läbirändaja. LK III. **Must- harksaba** (*Milvus migrans*) on Hiiumaal juhukülaline. Kohatud mitmel korral sisemaal ja rannikul. LK III. **Merikotkas** (*Haliaeetus albicilla*) on vähearvukas haudelind ja talvitaja. Kokku pesitseb maakonnas 15- 20 paari. Neli pesapaika asuvad laidudel, ülejäänud Hiiumaal. LK I. **Madukotkast** (*Circaetus gallicus*) on vaadeldud neljal korral: 25. 06. 1937 Õngul 1 isend, 07. 06. 1986 Lehtmal 1 isend, 18. 05. 1987 Tahkuna poolsaarel 1 isend ja 06. 06. 1992 Pihla rabas 1 paar. LK I. **Roo-loorkull** (*Circus aeruginosus*). Tavaline, kuid mitte arvukas haudelind ja läbirändaja. Pesitseb roostikurikastel merelahtedel, Tihu järvel ning Kõrgessaare ja Mudaste laisidel. LK III. **Välja- loorkull** (*Circus cyaneus*) on tõenäoline pesitseja ning vähearvukas läbirändaja ja haruldane talvitaja. Pesitsusajal nähtud Salinõmme, Nõmmerga ja Käina piirkonnas. LK III. **Soo- loorkull** (*Circus pygargus*). T. Leito nägi ühte isaslindu 09 .06. 1974 Pihla rabas, kus ta ka tõenäoliselt pesitses. 2009. a. pesitses L. Aaslaiu andmetel 2- 3 paari Käina – Vaemla piirkonnas heinamaadel. LK III. **Kanakull** (*Accipiter gentilis*) on vähearvukas haudelind ja läbirändaja. Kokku pesitseb Hiiumaal 5- 10 paari kanakulle. LK II. **Raudkull** (*Accipiter nisus*) on üldlevinud väikesearvuline pesitseja ning üsna arvukas läbirändaja. Peale Hiiumaa enda pesitseb tõenäoliselt aegajalt ka suurtel laidudel (Vohilaid, Heinlaid ja Saarnaki) kus teda pesitsusajal on kohatud. LK III. **Hiireviu** (*Buteo buteo*) on Hiiumaal üldlevinud sage pesitseja ja läbirändaja, üksikud talvitavad. Merelaidudest on pesitsemine teada Hanikatsil ja Vohilaiul. LK III. **Karvasjalg- viu** (*Buteo lagopus*) on tavaline läbirändaja nii kevadel kui ka sügisel, üksikud talvitavad. LK III. **Väike- konnakotkast** (*Aquila pomarina*) nägi T. Leito 17. 06. 1974 Tihu järve kohal (1 is.) ning sama aasta 08. 06. ja 29. 06. Pihla raba kohal (1 is.). 20. 09. 2000 vaatles A. Leito ühte, tõenäoliselt rändel olevat väike- konnakotka vanalindu Ristnas lendamas Kõpu poolsaare kohal algul edela ja seejärel ida suunas. LK I. **Kaljukotkas** (*Aquila chrysaetos*). Kaks lindu on lastud 20. sajandi algul Kõrgessaare ja Suuremõisa ümbruses (Wasmuth 1909). Viimastel aastakümnetel on liiki mitmel korral kohatud Hiiumaa siseosas, kus 2001. aastal avastati ka pesitsuspaik. 09. 06. 2002 oli pesa maha kukkunud ning maas munakoored (Mati Martinson kirj.). Poegi ei ole teadaolevalt üles kasvanud. Hilisemad andmed liigi pesitsemise kohta puuduvad. LK I. **Kalakotkas** (*Pandion haliaetus*) on Hiiumaa tavaline väikesearvuline läbirändaja nii kevadel kui sügisel. Pesitsemise kohta andmed puuduvad. LK I.

Pistrikulised (*Falconiformes*).

Tuuletallaja (*Falco tinnunculus*) on Hiiumaal haruldane pesitseja ja talvitaja kuid üsna sage läbirändaja. Pesitsemas leitud 1962. a. Hanikatsi laiul (Kumari, A. 1967) ning viimastel aastatel Kaasiku küla lähedal. **Punajalg- pistriku** (*Falco vespertinus*) on J. Kallas paaril korral näinud pesitsusajal Käina ümbruses ning A. Leito ühel korral Hiiumaa laidudel. Andmed pesitsemise kohta puuduvad. LK III. **Väikepistrik** (*Falco columbarius*). Perioodil 1974- 1994 nägid A. ja T. Leito väikepistrikku võimaliku pesitsejana Pihla rabas ja Tihu järve ääres. Pesitsusajal kohatud veel Tahkuna poolsaarel ja Heinlaiul. Praegu haudelinnuna tõenäoliselt puudub. Läbirändel on väikepistrik tavaline, üksikud talvitavad. LK I. **Lõopistrik** (*Falco subbuteo*) on Hiiumaal üldlevinud sage haudelind, laidudel puudub. Läbirändel tavaline. LK III. **Rabapistrik** (*Falco peregrinus*) pesitses Hiiumaal teadaolevalt viimati 1951. a. Pihla rabas (Kumari 1967). Pärast seda on teda üksikute isenditena kohatud vaid läbirändel. LK I.

Kurelised (*Gruiformes*).

Rooruik (*Rallus aquaticus*) pesitseb väheste paaridena roostikurikastel merelahtedel, sealhulgas Käina lahel, Tihu järvel ja Kõrgessaare ning mudaste laisidel. Üksikud on Orjakus talvitanud. LK III. **Täpikhuik** (*Porzana porzana*) on Hiiumaal lokaalse levikuga vähearvukas haudelind. Pesitsemine on teada Käina lahel, Vaemla lahel ja Tihu järvel. LK III. Ka **rukkirääk** (*Crex crex*) on vähearvukas ja kohatise levikuga. 1951. a. E. Kumari rukkirääku Hiiumaal ei kohanud. Praegu esineb mitmetes piirkondades Hiiumaal ning suurematel laidudel. LK III. **Tait** (*Gallinula chloropus*) on Hiiumaal tunduvalt haruldasem kui mandril. Teadaolevad pesapaigad asuvad vaid Käina – Kassari ümbruses ning Tahkuna poolsaarel. LK III. **Lauk** (*Fulica atra*) on tavaline haudelind mitmetel laidudel, laisidel, Tihu järvel ning Käina lahel. Käina lahel on pesitsusaegne arvukus küll langenud kuid rändeaegadel on seal endiselt loendatud kuni 2000 lauku. **Sookurg** (*Grus grus*) on üldlevinud sage haudelind, arvukas läbirändaja ning suvilind. Pesitseb soodes ja teistel erinevatel märgaladel sealhulgas suurematel laidudel. Kokku pesitseb Hiiumaal 50- 100 paari sookurgi. Arvukus on tõusnud. Sügisrändel on perioodil 1982- 2009 peatumas loendatud 1000– 4200 sookurge. LK III.

Kurvitsalised (*Charadriiformes*).

Merisk (*Haematopus ostralegus*) on tavaline haudelind ja läbirändaja. Pesitseb

enamikel saartel ning pea kogu Hiiumaa ranniku ulatuses. Viimasel ajal on pesi leitud ka merest eemal põldudel ning Männamaa karjäärast. Arvukus on olnud üsna stabiilne. **Naaskelnokk** (*Recurvirostra avosetta*) pesitses Hiiumaal esmakordselt 1962. a. Käina lahel. Peale Käina lahe pesitseb veel Valgerahul ja mitmetel teistel laidudel ning Vanamõisa, Jausa ja Õunaku rannikul. Nüüdseks on tema arvukus Hiiumaal tõusnud 50- 70 paarini. LK II. **Väiketüll** (*Charadrius dubius*) on väikesearvuline ja paigutise levikuga haudelind. Kohatud pesitsemas Pihla raba freesturbaväljadel, kruusakarjäärides ning Tohvri poolsaarel, Tahkuna neemel ja Kõpu poolsaare põhjarannikul. LK III. **Liivatüll** (*Charadrius hiaticula*) on üldlevinud sage haudelind ja tavaline läbirändaja. Pesitseb Hiiumaa rannikul, Kapasto karjääris ja enamus laidudel. LK III. Esmakordselt nägi ühte **roosterind- tülli** (*Charadrius morinellus*) J. Kallas 16. 10. 1968 Käina lahel ning 06.- 07. 09. 2003 nähti ühte isendit Ristnas. **Rüüt** (*Pluvialis apricaria*) on väikesearvuline haudelind ja tavaline läbirändaja. Pesitseb Pihla ja Määvli rabas. LK III. **Plüü** (*Pluvialis squatarola*) on tavaline, kuid mitte arvukas läbirändaja. Üksikud jäävad rannikule kogu suveks. **Kiivitaja** (*Vanellus vanellus*) on üldlevinud sage haudelind ning läbirändaja. Pesitseb Hiiumaa põldudel ja niitudel ning suurematel laidudel. **Suurrüdi** (*Calidris canutus*) on tavaline ja arvukas läbirändaja mererannikul ja laidudel. LK III. **Väikerüdi** (*Calidris minuta*) ja **värbrüdi** (*Calidris temminckii*) on mõlemad tavalised läbirändajad. **Kõvernokk- rüdi** (*Calidris ferruginea*) on väikese arvukusega läbirändaja. **Merirrüdi** (*Calidris maritima*) on vähearvukas läbirändaja, esinedes üksikult või väheste isenditena. **Soorüdi** (*Calidris alpina*) on arvukas läbirändaja. **Niidurüdi** (*Calidris alpina schinzii*) on haruldane haudelind. Pesitseb väheste paaridena Käina, Kassari, Õunaku, Paope, Luidja, Kootsaare ja Tärkma rannaniitudel ning ebaregulaarselt ka Vohilaiul, Hellamaarahul, Uuemaarahul ja Eerikulaiul. Arvukus on katastroofiliselt langenud ja praegu pesitseb maakonnas kokku vaid 8- 12 paari niidurüdisid. 1970ndatel pesitses Käina lahel kuni 44 paari, viimastel aastatel veel vaid üksikud paarid. LK II. **Plütt** (*Limicola falcinellus*). Viimastel aastatel on teda aegajalt vaadeldud läbirändel Ristnas ja Tahkunas. **Tutkas** (*Philomachus pugnax*) on käesoleval ajal Hiiumaal haruldane haudelind. Üksikud paarid pesitsevad tõenäoliselt ebaregulaarselt Käina – Kassari rannaniitudel. Arvukus on viimastel aastakümnetel katastroofiliselt langenud. Varem pesitses ta arvukalt (kuni 43 paari) Käina lahel, 1993. a. aga puudus seal täielikult. Esimese linnuatlase (Renno 1993) andmeil esines liik 1970ndate teisel poolel veel mitmepool Hiiumaa lääne- ja

lõunarannikul. Läbirändel on tutkas aga endiselt arvukas. LK I. **Mudanepi** (*Lymnocyptes minimus*) mängu on kuulnud Lehtma järvel 30. 04. 1990 ja 02. 05. 1992 Pihla raba kirdeservas. Varasemad ja hilisemad andmed tõenäolise pesitsemise kohta puuduvad. Väikesearvuline läbirändaja, üksikud talvitavad. LK II. **Tikutaja** (*Gallinago gallinago*) on üldlevinud arvukas haudelind ja läbirändaja ning haruldane talvitaja. **Rohunepi** (*Gallinago media*) pesitsemise kohta kindlad andmed puuduvad, rändeajal on kohatud üksikuid linde. LK II. **Metskurvits** (*Scolopax rusticola*) on üldlevinud haudelind ja läbirändaja ning haruldane talvitaja. Pesitseb ka suurematel laidudel. **Mustsaba- vigle** (*Limosa limosa*) on vähearvukas haudelind ja läbirändaja. Pesitseb käesoleval ajal (kokku kuni 5 paari) kindlalt vaid Käina, Kassari ja Vaemla rannaniitudel ning põldudel. Arvukus on viimastel aastakümnetel katastroofiliselt langenud. Varem pesitses mitmepool Hiiumaa rannikul ja suurematel laidudel. 1970ndatel pesitses Käina lahel kuni 34 paari mustsaba-viglesid, viimastel aastatel on loendatud seal veel vaid kuni 5 paari. LK II. **Vöötsaba- vigle** (*Limosa lapponica*) on suhteliselt arvukas, kuid lokaalne läbirändaja. Mais on tema rännet vaadeldud Hiiumaa laidudel ning Reigis ja Mudaste – Kootsaares. LK III. **Väikekoovitaja** (*Numenius phaeopus*) Hiiumaal ei pesitse, esinedes vaid läbirändel. LK III. **Suurkoovitaja** (*Numenius arquata*) on vähearvukas ja kohatise levikuga haudelind rannikualadel ja sisemaa põldudel. Ebaregulaarselt esineb ka suurematel laidudel. Läbirändel üldlevinud ja arvukas. LK III. **Tumetilder** (*Tringa erythropus*) on regulaarne, kuid vähearvukas läbirändaja mererannikul. **Punajalg- tilder** (*Tringa totanus*) on üks tavalisemaid kurvitsalisi Hiiumaal. Pesitseb rannaniitudel ja -karjamaadel ning laidudel, vähesel määral ka rannikust kaugematel põldudel ja rohumaadel. Viimastel aastatel on arvukuslangenud. Läbirändel tavaline rannikul. LK III. **Heletilder** (*Tringa nebularia*) on tavaline ja üsna arvukas läbirändaja. Üksikud jäävad kohale kogu suveks. Ei pesitse. LK III. **Metstilder** (*Tringa ochropus*) on üldlevinud, kuid suhteliselt vähearvukas haudelind ja läbirändaja. **Mudatilder** (*Tringa glareola*) on haruldane haudelind, kuid arvukas läbirändaja. Pesitsemine on teada Tihu järvelt, Mudaste laisidelt ning Lehtma järvelt. LK III. **Vihitaja** (*Actitis hypoleucos*) on Hiiumaal vähearvukas ja kohatise levikuga haudelind. Rändel tavaline ja suhteliselt arvukas. **Kivirullija** on vähearvukas pesitseja laidudel ja mererannikul. Arvukus on langenud. Rändel tavaline, kuid mitte arvukas. LK II. **Veetallajat** (*Phalaropus lobatus*) on võimaliku pesitsejana kohatud Käina lahe ääres kuid pesitsemist ei ole siiani tõestatud. Läbirändel tavaline kuid vähearvukas. LK III.

Puna- veetallaja (*Phalaropus fulicarius*). Ühte isendit vaadeldi mererannikul Lehtmal 27. 10. 2006. **Laisaba- änn** (*Stercorarius pomarinus*). Vähearvukas läbirändaja merel. **Söödikänn** (*Stercorarius parasiticus*) on samuti vähearvukas ning **pikksaba- änn** (*Stercorarius longicaudus*) haruldane läbirändaja merel. **Väikekajakas** (*Larus minutus*) on Hiiumaal haruldane ja ebaregulaarne haudelind ning vähearvukas läbirändaja. Vähesed paarid on pesitsenud Käina lahel ja Kassari ning Hari kurgu laidudel. LK II. **Harksaba- kajakas** (*Larus sabini*). Ühte isendit vaadeldi 23. ja 24. 07. 1999 mererannikul Tahkunas. **Naerukajakas** (*Larus ridibundus*) on tavaline, kuid väga muutliku arvukusega haudelind. Käina lahel oli tema arvukuse kõrgseis 1970ndatel aastatel (kuni 5 700 paari). 1990ndatel pesitses seal kuni 610 ja 2000ndatel kuni 460 paari naerukajakaid. Liigi arvukus on tugevasti langenud ka merelaidudel. Arvukas läbirändel vähearvukas talvitaja. **Kalakajakas** (*Larus canus*). Üldlevinud sage haudelind meresaartel ja Hiiumaa rannikul ning laisidel. Arvukus on olnud üsna stabiilne. Arvukas läbirändaja ja tavaline talvitaja merel. **Tõmmukajakas** (*Larus fuscus*) on haruldane haudelind ja vähearvukas läbirändaja. Kõrgessaare Ninarahul ja Elmrahul pesitses 1972. ja 1973. a. kokku 10 paari, 1993. aastal ta seal aga ei pesitsenud. Kakralaiul loendati 1992. aastal 10 paari ja 1994. a. 8 paari tõmmukajakaid. 2000ndatel on kohatud tõenäolise pesitsejana vaid üksikuid paare (kokku 1- 3 paari) Elmrahul, Ninalaiul, Selgrahul ja Kakralaiul. LK II. **Hõbekajakas** (*Larus argentatus*) on arvukas haudelind, läbirändaja ja talvitaja merel. Pesitseb vaid meresaartel, sisemaajärvedel ja laisidel ei ole tema pesitsemine tuvastatud. Alates 1970ndatest tõusis hõbekajaka arvukus kiiresti ja märgatavalt kuni kõrgseisuni 1990ndatel (1000- 1500 paari). Suurimad kolooniad on teada Elmrahul (kuni 250 paari) ja Eerikulaiul (200 paari). **Merikajakas** (*Larus marinus*) on samuti tavaline, kuid mitte nii arvukas haudelind kui hõbekajakas. Levikupilt ja arvukuse dünaamika on sarnane hõbekajakale kuid pesitseb veelgi väiksematel laidudel olles üks pioneerliike. Suuremates kolooniates on loendatud 30- 50 paari merikajakaid. Tavaline läbirändaja ning väikese arvuline talvitaja merel. **Kaljukajakas** (*Rissa tridactyla*). 06. 04. 2000 nähti ühte vanalindu Lehtmal ning 22. 03. 2001 ühte vanalindu Ristnas (Pettay *et al.* 2004). **Räusktiir** (*Sterna caspia*) on haruldane haudelind ning veidi tavalisem läbirändaja merel. Teadaolevalt pesitsenud Kõverlaiul (1959. a. 10 paari), Hanikatsi laiul (1962. a. 1 paar) (Kumari, A. 1967), Käina lahel (1978. a. 1 paar, 1981. a. 2 paari, 1984. a. 1 paar), Vissulaiul (1975. a. 1 paar) ja Elmrahul (1993. a. 3 paari) ning Eerikulaiul 2001. ning 2007.a. 1 paar. LK II.

Tutt-tiiru (*Sterna sandvicensis*) pesitsemine on teada Kassari Umnäsu laiul 1978. a. 2 paari (Kallas 1988), Eerikulaiul 1998. a. 1 paar, Kassari Tuutsarahul 2000. a. 1 paar, Hõralaiul 2007.a. 1 paar ning Hellamaarahul 2006. a. 1 paar. LK II. **Jõgitiir** (*Sterna hirundo*) (LK III) ja **randtiir** (*Sterna paradisaea*) (LK III) on tavalised haudelinnud ja läbirändajad. Jõgitiir pesitseb nii saartel, Hiiumaa rannikul kui ka mõnedel laisidel, randtiir aga üksnes saartel ja paaris kohas Hiiumaa rannikul. Esineb ka segakolooniaid. Suurim randtiirude koloonia (350 paari) leiti 2008.a. Hellamaarahult. LK III. **Väiketiir** (*Sterna albifrons*) on vähearvukas haudelind ja läbirändaja. Pesitseb väheste üksikpaaride ja väikekolooniatena laidudel. LK III. **Mustviires** (*Chlidonias niger*) on haruldane suvilind ja läbirändaja. Pesitsusajal kohatud Käina lahel, Tihu järvel ja Mudaste laisidel, kuid tõendid pesitsemise kohta puuduvad. LK III. **Lõunatirk** (*Uria alge*) on haruldane läbirändaja ja talvitaja merel. **Alk** (*Alca torda*) on üsna tavaline läbirändaja ning väikesearvuline suvilind ja talvitaja merel. LK II. Ka **krüüsel** (*Cephus grylle*) on tavaline läbirändaja ning väikesearvuline suvilind ja talvitaja merel. LK II. Kummagi liigi pesitsemist ei ole Hiiumaal tuvastatud.

Tuvilised (*Columbiformes*).

Kodutuvi (*Columba livia*) on tavaline haudelind Hiiumaal, laidudel ei pesitse. **Õonetuvi** (*Columba oenas*) on vähearvukas pesitseja sise- Hiiumaa ja Kõpu poolsaare vanades metsades. Pesitseb puuõõnsustes ning ka kõrgepingeliinide postiõõnsustes. LK III. **Kaelustuvi** (*Columba palumbus*) on üldlevinud ja arvukas haudelind ning läbirändaja. Pesitseb ka suurematel saartel. **Kaelus-turteltuvi** (*Streptopelia decaocto*) levis Hiiumaale 1970ndatel. Nüüdseks pesitseb mitmetes asulates ja parkides Kärldlas ja Käinas. **Turteltuvi** (*Streptopelia turtur*) on suhteliselt haruldane haudelind ja läbirändaja. Viimastest aastatest andmed esinemise kohta puuduvad.

Käolised (*Cuculiformes*).

Kägu (*Cuculus canorus*) on Hiiumaal üldlevinud sage haudelind ja läbirändaja. Pesitseb ka suurematel saartel.

Kakulised (*Strigiformes*).

Kassikakk (*Bubo bubo*) on Hiiumaal haruldane haudelind. Üksikvaatluste ja tegevusjälgede alusel võib haudepaaride arv olla 1- 4. Uues linnuatlases märgitakse teda kindla pesitsejana ühes ning tõenäolise pesitsejana viies ruudus. LK II. Ühte **lumekakku** (*Bubo scandiacus*) nähti 1962/ 63.a. talvel Ristnas (Jõgi 1970a). Kinnitamata andmetel on teda paaril korral kohatud ka hiljem. LK III. Ühte **vöökakku** on J. Kallase andmetel nähtud 1972/ 73.a. talvel Käina ümbruses. 22. 11. 2009 vaatlesid T. ja M. Vikerpuur ühte vöökakku Kassaris. **Värbkaku** (*Clauvidium passerinum*) esinemist mittepesitsusajal on täheldatud Kõpu poolsaarel (Väli, Laurits 2006). Võimaliku pesitsejana on liiki kohatud Tahkunas ja Tihu piirkonnas. **Kodukakk** (*Strix aluco*) on üldlevinud vähearvukas haudelind Hiiumaal. 1993. a. pesitses üks paar erandlikult ka Hanikatsi laiul. LK III. Händkaku (*Strix uralensis*) esinemist ei märgi ei E. Kumari (1967) ega J. Tõnisson (1975). Ka uue linnuatlase andmetel liik Hiiumaal ei pesitse. **Kõrvukräts** (*Asio otus*) on tavaline kohatise levikuga haudelind. Pesitseb põldudevahelistes metsatukkades ja metsaservadel. LK III. **Sooräts** (*Asio flammeus*) on haruldane haudelind, vähearvukas läbirändaja ning haruldane talvitaja. Uuemal ajal olnud kindel pesitseja Vaemlas ja Käinas ning tõenäoline pesitseja Hellamaarahul. Laidudest on ta varem paaril korral pesitsenud Hanikatsil ning 1992. aastal Kadakalaiul. LK II. **Karvasjalg-kakk** (*Aegolius funereus*) on väikesearvuline haudelind ja läbirändaja. Pesitsusajal kohatud Hiiumaa siseosas ning Kõpu ja Tahkuna poolsaare metsades. LK II.

Öösorilised (*Caprimulgiformes*).

Öösorr (*Caprimulgus europaeus*) on tavaline haudelind valgusrikastes okasmetsades, eriti nõmmemetsades. Võimaliku pesitsejana kohatud ka Saarnaki laiul. LK III.

Piiritajalised (*Apodiformes*).

Piiritaja (*Apus apus*) on Hiiumaal tavaline haudelind ja läbirändaja. Paaril korral on pesitsenud ka Saarnaki laiul. Pesitseb peamiselt hoonete katusealustes ja kuldnoka pesakastides.

Siniraalised (*Coraciiformes*).

Jäälind (*Alcedo atthis*) on Hiiumaal haruldane läbirändaja ja talvitaja. Paaril korral on teda nähtud ka mererannikul. Pesitsemise kohta andmed puuduvad. LK II. **Siniraag**

(*Coracias garrulus*) pesitses Hiiumaal veel 1960ndatel ja 1970ndatel (Kallas 1988), nüüdseks on ta aga haudelinnuna ilmselt välja surnud. LK I. **Vaenukägu** (*Upupa epops*) on haruldane läbirändaja, keda on kohatud eelkõige kevadel. Uue linnuatlase järgi on vaenukägu nähtud tõenäolise pesitsejana ühes ja võimaliku pesitsejana kahes ruudus. LK III.

Rähniliised (*Piciformes*).

Väänkael (*Jynx torquilla*) on tavaline haudelind ja läbirändaja. Üksikud paarid pesitsevad ebaregulaarselt ka suurematel laidudel nagu Vohilaid, Saarnaki, Heinlaid, Vareslaid ja Hanikatsi laid. LK III. **Hallpea- rähn** (*Picus canus*) on Hiiumaal haruldane haudelind. Uue linnuatlase andmetel tõenäoline pesitseja Tahkunas ja võimalik pesitseja Vaemlas. LK III. **Roherähn** (*Picus viridis*) on Hiiumaa haudelinnustikust ilmselt kadunud ehki veel 1980ndate alguses esines ta mitmes atlaseruudus (Renno 1993). LK II. **Musträhn** (*Dryocopus martius*) on tavaline ja üldlevinud haudelind okas- ja segametsades. LK III **Suur- kirjurähn** (*Dendrocopos major*) on Hiiumaal, nii nagu mujalgi Eestis, kõige tavalisem ja arvukam rähniliik. Üksikud paarid pesitsevad ebaregulaarselt ka suurematel saartel nagu Vohilaid, Heinlaid ja Saarnaki. **Valgeselg-kirjurähni** (*Dendrocopos leucotos*) on paaril korral nähtud seise- Hiiumaal, kuid pesaleiud puuduvad. Ilmselt vaid juhukülaline. LK II. **Väike- kirjurähn** (*Dendrocopos minor*) on väikesearvuline paigutise levikuga haudelind. Laidudel ei pesitse. LK III. **Laanerähn** (*Picoides tridactylus*) esines esimese linnuatlase (Renno 1993) järgi ühes ruudus, Kõpu poolsaarel. Sealsamas vaadeldi teda ka 2009. a. juunis. Liiki võib Hiiumaal pidada haruldaseks ja paigutise levikuga haudelinnuliigiks. LK II.

Värvulised (*Passeriformes*).

Tuttlõokese (*Galerida cristata*) tegelik staatus Hiiumaalon ebaselge. Esimese linnualase (Renno 1993) andmeil esines kindla pesitsejana Hellamaa ja Suuremõisa ruutudes ning võimaliku pesitsejana Kassaril. Uue linnuatlase järgi tõenäoline pesitseja Vaemlas ning võimalik pesitseja Kõpus. Linnuharulduste komisjon on seni kinnitanud aga vaid järgmised vaatlused: 28.- 30. 05. 2004 Ristna neemel 2 vanalindu ning 28. 04. ja 17. 07. 2008 Vaemlas 1 vanalind. **Nõmmelõoke** (*Lullula arborea*) on tavaline, kuid kohatise levikuga haudelind ja läbirändaja Hiiumaa kuivades metsades, laidudel ei pesitse. LK III. **Põldlõoke** (*Alauda arvensis*) on üldlevinud sage haudelind ja arvukas läbirändaja.

Kaldapääsuke (*Riparia riparia*) on vähearvukas pesitseja, läbirändel aga tavaline ja üsna arvukas. Levik on piiratud sobivate pesapaikade (kaldajärsakud, karjäärid) vähesuse tõttu. LK III. **Suitsupääsuke** (*Hirundo rustica*) on üldlevinud sage haudelind ja läbirändaja. Pesitseb ka hoonetega saartel nagu Saarnaki, Hanikatsi ja Kaevatsi laid. Ka **räästapääsuke** (*Delichon urbica*) on tavaline haudelind. Laidudest pesitseb Saarnakil ja Hanikatsil. LK III. Niidukiur (*Anthus richardi*). Ühte lindu vaadeldi 30. 09. 2007 Ristnas. **Nõmmekiuru** (*Anthus campestris*) kohati Esimese linnuatlase andmeil tõenäolise pesitsejana Kõpu poolsaarel. 2009. aastal pesitses kindlasti Hellamaal ning võimalik et ka Kõpus. Pesitsusaegseid vaatlusi on veel mujaltki. LK II. **Metskiur** (*Anthus trivialis*) on üldlevinud sage haudelind ja tavaline läbirändaja. Pesitseb ka suurematel laidudel nagu Vohilaid, Heinlaid ja Saarnaki. **Sookiur** (*Anthus pratensis*) on tavaline pesitseja ning arvukas läbirändaja. Pesitseb märgadel rannaniitudel ning soodes. **Tundrakiur** (*Anthus cervinus*) on haruldane eksikülaline ja läbirändaja. 03. 06. 1961 nähti ühte lindu Kõverlaiul, kuid pesitsemist ei tuvastatud (Kumari, A. 1967). **Randkiuru** on rändeajal mitmel korral nähtud Kassari, Kõpu ja Ristna rannikul. Ilmselt ei pesitse. LK II. **Hänilane** (*Motacilla flava*) on tavaline haudelind ja läbirändaja. Pesitseb valdavalt rannaniitudel. Esineb ka suurematel saartel, kuid ebaregulaarselt ja vähesel hulgal. 18. 05. 1971 vaatles J. Kallas Käina lahel ühte mustpea- hänilast (Kallas 1988). Uue linnuatlase andmetel pesitses 2007. aastal Käina lahel paar **kuldhänilasi** (*Motacilla citreola*). Rohkem andmeid selle liigi kohta Hiiumaalt ei ole. LK III. **Jõgivästriik** (*Motacilla cinerea*) on tõenäoline haudelind ja üsna tavaline läbirändaja ning suvilind. 2008. aastal tegutses Suuremõisas üks jõgivästriike paar. Pesitsuskindlus jäi siiski selgusetuks. **Linavästriik** (*Motacilla alba*) on üldlevinud sage haudelind ja arvukas läbirändaja. Pesitseb ka saartel. **Siidisaba** (*Bombycilla garrulus*) on tavaline läbirändaja ja talikülaline. **Vesipapp** (*Cinclus cinclus*) on väikesearvuline talikülaline novembrist aprillini. LK III. **Käblik** (*Troglodytes troglodytes*) on tavaline haudelind ja läbirändaja, üksikud talvitavad. Pesitseb eelsitatult vanades metsades kus leidub lamapuid. Väheste paaridena pesitseb ka suurematel laidudel. **Võsaraat** (*Prunella modularis*) on tavaline haudelind ja läbirändaja. Pesitseb erinevates metsades ning kadastikes. Asustab ka suuremaid laide. **Punarind** (*Erithacus rubecula*) on arvukas pesitseja ja läbirändaja ning haruldane talvitaja. Pesitseb ka suurematel laidudel. **Ööbik** (*Luscinia luscinia*) on tavaline haudelind ja läbirändaja. Tavaline pesitseja ka suurematel laidudel. **Sinirind** (*Luscinia svecica*) on haruldane pesitseja kuid tavaline läbirändaja.

Ainus teadaolev pesapaik on kindlaks tehtud Käina lähistel. LK II. **Must- lepalind** (*Phoenicurus ochruros*) on väikesearvuline paigutise levikuga haudelind ja läbirändaja. Võimaliku pesitsejana kohatud ka Hanikatsi laiul. **Lepalind** (*Phoenicurus phoenicurus*) on väikesearvuline üldlevinud haudelind ja läbirändaja. Pesitseb nii kuivemates metsades kui ka asulates. **Kadakatäks** (*Saxicola rubetra*) on tavaline kuid kohatise levikuga haudelind ja läbirändaja. Pesitseb hõredates rannikukadastikes ja kõrgrohustutes ning põlluservades. Sporaadiliselt esineb ka suurtel laidudel. **Kaelustäks** (*Saxicola torquata*). 03. 04. 2010 vaadeldi ühte isaslindu Ristna lõunaninal. **Kivitäks** (*Oenanthe oenanthe*) on tavaline haudelind ja läbirändaja. Pesitseb ka suurematel laidudel. **Kaelusrästas** (*Turdus torquatus*) kohati esmakordselt 17. 04. 1964 Kärddla lähedal. Viimastel aastakümnetel on tema esinemine järjest sagenenud. Pesitsemise kohta andmed puuduvad. **Musträstas** (*Turdus merula*) on üldlevinud sage haudelind, läbirändaja ning talvitaja. Pesitseb nii metsades kui kultuurmaastikul ning suurematel laidudel. **Hallrästas** (*Turdus pilaris*) on tavaline kuid paigutise levikuga haudelind. Meresaartel ebaregulaarne pesitseja. Arvukas läbirändaja ja talvitaja. **Laulurästas** (*Turdus philomelos*) on üks fooniliike mitmes eri metsatüüpides. Tavaline pesitseja ka suurematel laidudel. **Vainurästas** (*Turdus iliacus*) tavaline kuid paigutise levikuga haudelind ja arvukas läbirändaja. Eelistab hõredaid metsi, puisniite ja kadastikke. Suurtel laidudel väikesearvuline sporaadiline pesitseja. **Hoburästas** (*Turdus viscivorus*) on tavaline kuid väikesearvuline pesitseja palu- ja nõmmemetsades. Läbirändel väikesearvuline. LK III. Nii **jõgi- ritsiklind** (*Locustella fluviatilis*) kui ka **võsa- ritsiklind** (*Locustella naevia*) on vähearvukad ja paigutise levikuga haudelinnud. Üksikud paarid on pesitsenud ka suurematel laidudel. **Roo- ritsiklind** (*Locustella luscinioides*). Esmavaatlus pärineb Käina lahelt 1972.a. juunist (Kallas 1988). Teine kindel vaatlus (A. Leito) pärineb sealtsamast 29. 05. 2002. Nii esimese kui ka teise linnuatlase andmestikus liik Hiiumaal puudub. Tegemist on haruldase ebaregulaarse pesitsejaga. **Kõrkja- roolind** (*Acrocephalus schoenobaenus*) on arvukas haudelind ja läbirändaja. Pesitseb roostikes ja põõsasniitudel. **Aed- roolind** (*Acrocephalus dumetorum*) on väike ja muutliku arvukusega haudelind. **Soo- roolind** (*Acrocephalus palustris*) on tavaline haudelind ja läbirändaja. Pesitseb ka suurematel laidudel. **Tiigi- roolind** (*Acrocephalus scirpaceus*) on tavaline kuid enamasti väikesearvuline haudelind rannaroostikus, Tihu järvel ja suurematel laisidel. **Rästas- roolind** (*Acrocephalus arundinaceus*) on tavaline kuid kohatise levikuga haudelind ja läbirändaja. Pesitseb

suuremates ja kõrgemates rootukkades. Laidudel haruldane. **Käosulane** (*Hippolais icterina*) tavaline haudelind ja läbirändaja. Pesitseb ka suurematel laidudel. **Mustpea-põõsalind** (*Sylvia atricapilla*) on tavaline haudelind ja läbirändaja ning haruldane talvitaja. **Aed- põõsalind** (*Sylvia borin*) on suhteliselt vähearvukas ja paigutise levikuga linnuliik. Saartel pesitseb väheste paaridena. **Vööt- põõsalind** (*Sylvia nisoria*) on üks fooniliike suuremate saarte ja rannikualade kadastikes, sisemaa metsades puudub. LK III. **Väike- põõsalind** (*Sylvia curruca*) on üldlevinud, kohati sage haudelind nii sisemaa kui ka suuremate laidude metsades ja kadastikes. Ka **pruunselg- põõsalind** (*Sylvia communis*) on üldlevinud haudelind metsaservades ja põõsastikes. Tavaline ka suurematel laidudel. **Rohe- lehelind** (*Phylloscopus trochiloides*) on haruldane, muutliku leviku ja arvukusega haudelind ja läbirändaja. Võimaliku pesitsejana kohatud ka suurematel laidudel. **Mets- lehelind** (*Phylloscopus sibilatrix*) on tavaline haudelind ja läbirändaja. Pesitseb valgusrikastes leht- ja segametsades sealhulgas suurematel laidudel. **Salu- lehelind** (*Phylloscopus trochilus*) on üks enamlevinud ja arvukamaid haudelinde ja läbirändajaid Hiiumaal. Pesitseb erinevates metsatüüpides ja põõsastutes sealhulgas ka suurematel laidudel. **Väike- lehelind** (*Phylloscopus collybita*) on samuti tavaline, kuid mitte nii laialt levinud ja arvukas kui salu- lehelind. **Pöialpoiss** (*Regulus regulus*) on Hiiumaal tavaline haudelind, läbirändaja ja talikülaline. Pesitseb valdavalt kuuse- männi segametsades. Tõenäoline pesitseja ka suurematel metsastel laidudel nagu Vohilaid ja Heinlaid. 2001. a. esines ka Öakse laiul kus on väike männitukk. **Hall- kärbsenäpp** (*Muscicapa striata*) ja **must- kärbsenäpp** (*Ficedula hypoleuca*) on tavalised haudelinnud ja läbirändajad. Vähesel määral pesitsevad ka suurematel laidudel. Ka **väike- kärbsenäpp** (*Ficedula parva*) on Hiiumaal suhteliselt tavaline, kuid paigutise levikuga haudelind. Pesitseb valdavalt vanades kuuse- segametsades. Esineb ka suurematel metsastel laidudel nagu Vohilaid ja Heinlaid. LK III. **Roohabekas** (*Panurus biarmicus*) on uustulnuk nii Hiiumaal kui Eestis tervikuna. Hiiumaale saabus liik tõenäoliselt 1980ndate lõpus. 1990ndate esimesel poolel esines Käina lahel ja Hiiumaa laidudel. 1993 .a. loendati Käina lahel 56 paari roohabekaid, 2000ndatel aga on liik jälle taandunud. Uue linnuatlase andmetel pesitseb ka Jausa lahe, Hellamaa lahe ja Tärkma rannaroostikes. **Sabatihane** (*Aegithalos caudatus*) on väikesearvuline ja kohatise levikuga haudelind erinevate metsade servaaladel. Arvukas läbirändaja ja hulgulind. **Sootihane** (*Parus palustris*) ja **põhjatihane** (*Parus montanus*) on mõlemad tavalised pesitsejad. Põhjatihane on ka arvukas läbirändaja ja hulgulind. Andmed **tutt-**

tihase (*Parus cristatus*) esinemise kohta Hiiumaal on vastukäivad. E. Kumari (1967) liiki ei kohanud ja arvas, et teda saarel ka ilmselt ei esine. Ka J. Kallas (1988) ei maini tema olemasolu. Esimene linnuatlas (Renno 1993) annab aga tutt- tihase kindla pesitsejana neljas ruudus, tõenäolise pesitsejana kahes ruudus ja võimaliku pesitsejana samuti kahes ruudus. Uue linnuatlase järgi kohati teda pesitsusajal vaid ühes ruudus. Ilmselt on tutt- tihane Hiiumaal haruldane juhupesitseja. **Musttihane** (*Parus ater*) on arvukas läbirändaja, invasiooni- ja hulgulind ning tavaline, ehki väikesearvuline pesitseja kuuse- männi segametsades. **Sinitihane** (*Parus caeruleus*) on tavaline haudelind ja läbirändaja. Pesitseb valdavalt lehtmetsades ja parkides. Esineb ka suurematel laidudel. **Rasvatihane** (*Parus major*) on lausalise levikuga arvukas haudelind ja läbirändaja. Pesitseb erinevates metsades, parkides ja asulates. Esineb ka suurematel laidudel. **Puukoristaja** (*Sitta europea*). E. Kumari (1967) ja J. Kallase (1988) järgi andmed liigi pesitsemise kohta Hiiumaal puuduvad. Esimese linnuatlase (Renno 1993) andmeil oli liik kindel pesitseja kahes, tõenäoline pesitseja seitsmes ja võimalik pesitseja kahes ruudus. Uue linnuatlase andmetel esines liik kindla pesitsejana Kärdlas. Seega tuleb puukoristaja pesitsemist Hiiumaal lugeda kinnitatuks ning teda võib pidada haruldaseks haudelinnuks. **Porr** (*Certhia familiaris*) on tavaline haudelind ja läbirändaja. Pesitseb ka suurematel laidudel nagu Vohilaid, Heinlaid, Saarnaki ja Hanikatsi laid. **Peoleo** (*Oriolus oriolus*) on paigutise leviku ja kõikuva arvukusega linnuliik. Pesitseb valgusrikastes hõredates puistutes ja parkides. Üksikjuhtudel on ta pesitsenud ka suurematel laidudel nagu näiteks Saarnakil ja Hanikatsi laiul. **Punaselg-õgija** (*Lanius collurio*) on paigutise levikuga, kohati sage haudelind põõsastutes. Pesitseb ka suurematel laidudel. LK III. **Mustlauk-õgijat** (*Lanius minor*) on Hiiumaal vaadeldud ühel korral, 30. 05. 2008 Kalanas. **Hallõgija** (*Lanius excubitor*) pesitses Pihla rabas 1951. a. (Kumari 1967). Esimese linnuatlase (Renno 1993) järgi oli hallõgija kindel pesitseja kahes ja tõenäoline pesitseja viies ruudus. 2001. ja 2009. aastal nägi Leho Aaslaid hallõgija pesakonda Vaemlas. Läbirändel ja talvel tavaline. LK III. **Pasknäär** (*Garrulus glandarius*) on Hiiumaa metsades tavaline haudelind. Tavaline ka läbirändel ja talvel. **Harakas** (*Pica pica*) on tavaline haudelind. Sporaadiliselt pesitsevad üksikud paarid ka suurematel laidudel nagu Saarnaki, Hanikatsi ja Kaevatsi laid. **Mänsak** (*Nucifraga caryocatactes*) on tavaline pesitseja suuremates kuuse- männi segametsades. Esineb ka hulgurändaja ja invasioonilinnuna. **Hakk** (*Corvus monedula*) on tavaline haudelind. Pesitseb puu- ja elektripostiõõnsustes asulates, parkides ja mujal

kultuurmaastikus. Laidudel ei pesitse. Arvukas läbirändaja ja tavaline talvitaja. **Künnivares** (*Corvus frugilegus*) ei ole seni teadaolevalt Hiiumaal pesitsenud. Esineb läbirändel ja suvise hulgulinnuna. **Hallvares** (*Corvus corone*) on üldlevinud arvukas haudelind, läbirändaja ja talvitaja. Pesitseb metsaservades ja kultuurmaastikus. Pesitseb ka laidude kus pesa on leitud isegi magesõstrapõõsast ja maapinnalt. **Ronk** (*Corvus corax*) on tavaline haudelind ja hulgurändaja. Pesitseb nii metsamassiivides, kultuurmaastikus kui ka suurematel laidudel. **Koduvarblane** (*Passer domesticus*) on tavaline, kuid väikesearvuline ja paigutise levikuga haudelind. Harva pesitseb ka suurematel, hoonestatud saartel nagu Saarnaki. **Põldvarblane** (*Passer montanus*) on Hiiumaal vähearvukas ja paigutise levikuga haudelind. Esineb läbirändel. **Metsvint** (*Fringilla coelebs*) on üldlevinud arvukas haudelind ja läbirändaja, üksikud talvitavad. Pesitseb erinevates metsades ja kõrgpõõsastutes, ka saartel. **Põhjavinti** (*Fringilla montifringilla*) on esimese linnuatlaste andmeil tõenäolise pesitsejana kohatud Tahkunas ning uue linnuatlaste andmetel võimaliku pesitsejana Vohilaiul ja Kõpus. Läbirändel arvukas, üksikud talvitavad. **Koldvinti** (*Serinus serinus*) vaadeldi esimese linnuatlaste andmetel tõenäolise pesitsejana Kärddlas ja Emmastes ning uue linnuatlaste andmetel Vaemla pargis. LK III. **Rohevint** (*Carduelis chloris*) on tavaline haudelind, läbirändaja ja talvitaja. Pesitseb valdavalt põõsastutes ja metsaservades, sealhulgas ka suurematel laidudel. **Ohakalind** (*Carduelis carduelis*) on samuti tavaline, kuid vähemarvukas ja paigutise levikuga haudelind. Esineb ka läbirändel ja talvel. **Siisike** (*Carduelis spinus*) on Hiiumaal tavaline haudelind ja arvukas läbirändaja ning talvitaja. Pesitseb okaspuudega metsades, parkides ja kalmistutel ning esineb ka suurematel laidudel nagu Vohilaid, Heinlaid ja Saarnaki laid. **Kanepilind** (*Carduelis cannabina*) on samuti tavaline pesitseja ja läbirändaja, üksikud talvitavad. Tavaline pesitseja ka suurematel laidudel. **Urvalind** (*Carduelis flammea*) on arvukas läbirändaja ja talvitaja. Tõenäolise pesitsejana vaadeldud A. Leito poolt ühte territoriaalset paari 2005. a. Kõrgelaiul ning ühte paari 2007. a. Hanikatsil. **Kuuse- käbilind** (*Loxia curvirostra*) ja **männi- käbilind** (*Loxia pytyopsitacus*) (LK III) on tavalised, kuid kõikuva arvukusega haudelinnud. Kahe liigi omavaheline arvukuse ja leviku suhe on ebaselged. Kuuse- käbilind on ka arvukas hulgurändaja. **Karmiinleevike** (*Carpodacus erythrinus*) on arvukas haudelind ja läbirändaja. Pesitseb ka suurematel laidudel. Viimastel aastakümnetel on arvukus märgatavalt tõusnud. **Männileevike** (*Pinicola enucleator*) on haruldane talikülaline. Pesitsusperioodil vaatles Valdur Paakspuu 16. 07. 1969 ühte paari Hanikatsi laiul

(Renno 1993). Pesitsemise kohta andmed siiski puuduvad. **Leevike** (*Pyrrhula pyrrhula*) on üldlevinud, kuid mitte eriti arvukas haudelind ja läbirändaja ning talvitaja. Vähesed paarid pesitsevad ka suurematel laidudel. **Suurnokk- vint** (*Coccothraustes coccothraustes*) on Hiiumaal väikesearvuline lokaalse levikuga haudelind ja läbirändaja. **Lapi tsiitsitaja** (*Calcarius lapponicus*) on väikesearvuline läbirändaja Hiiumaa rannikul ja laidudel. **Hangelind** (*Plectrophenax nivalis*) on tavaline läbirändaja ja juhuslik talvitaja. **Talvike** (*Emberiza citrinella*) on üldlevinud, paiguti arvukas haudelind ja läbirändaja. Pesitseb ka suurematel laidudel. Vähesel hulgal talvitab. **Põldtsiitsitaja** (*Emberiza hortulana*) on Hiiumaal paigutise levikuga vähearvukas haudelind. Viimase linnuatlase järgi kohatud võimaliku pesitsejana vaid Vaemla – Kassari ruudus. LK II. **Rootsiitsitaja** (*Emberiza schoeniclus*) on tavaline, paiguti arvukas pesitseja ranna- ja sisevete roostikes ja põõsastikes. Arvukas läbirändaja.

Lisaks looduslikele liikidele on Hiiumaal ka vangistusest lahti pääsenud mustluike (*Cygnus atratus*) ja mandariinparti (*Aix galericulata*). Ilmselt ühte ja sama mustluike vaadeldi 2008. aasta kevadel 20. märtsil Vaemlas, 3. aprillil Salinõmmes ja 4. juunil Eerikulaiu juures. Ühte mandariinpartide paari nähti 2008. aasta kevadel 4. ja 9. mail Orjakus ning 12. mail Kassaris.

Tänuavaldused

Autorid tänavad meeldiva ja sisuka koostöö eest Hiiumaa linnustiku ülevaate koostamisel, eriti aga uute ja haruldaste linnuliikide vaatlusandmete esitamise eest: Leho Aaslaid, Merle Kääri, Krista Luuk, Mati Martinson, Maie Vikerpuur, Riina Lillemäe, Margus Ots.

Kirjandus

- Grosse, A., Transche, N.** 1929. Verzeichnis der Wirbeltiere des Ostbaltischen Gebietes. – Arb. D. NV zu Riga. Neue Folge, H. 18, 75 S.
- Jõgi, A.** 1970a. Lindude rände uurimise tulemusi Eestis – Linde kahel pool Soome lahte. Tallinn, lk. 51–67.
- Jõgi, A.** 1970b. Migration of waterfowl in Estonia. – Kumari, E. (ed). Waterfowl in Estonia. Tallinn, pp. 47–62.
- Jacoby, V.E. and Jõgi, A.** 1972. The moult migration of the Common Scoter in the light of the radar and visual observation data. – Communications of the Baltic Commission for the Study of Bird Migration 7. Tartu, pp. 118–139.
- Jõgi, A.** 1975. Moulting migration observations of the Common Scoter in 1971. – Communications of the Baltic Commission for the Study of Bird Migration 9. Tartu, pp. 40–46.
- Kallas, J.** 1967. Naaskelnokk, *Recurvirostra avosetta* L. haudelinnuna Hiiumaal. – Kumari, E. (toim.) Lääne-Eesti meresaares linnustik. Ornitoloogiline kogumik IV. Tartu, lk. 85–89.
- Kallas, J.** 1988. Uusi andmeid Hiiumaa linnustikust. – Kalamees, K. (toim.) Eesti Looduseuurijate Aastaraamat 72. Tallinn, lk. 47–53.
- Kallas, J.** 1991. Uurimusi Hiiumaa loodusest. Kärkla, 36 lk.
- Kauri, H.** 1933. Omapärasest nõmmeloodusest Lääne-Hiiumaal. – Eesti Loodus 4, lk. 81–84.
- Koch, O.** 1911. Übersicht über die Vögel Estlands. Revalal: Kluge u. ströhm. Leipzig, 89 S.
- Kumari, A.** 1967. Lindude levikust ja arvukusest Väinamere saartel. – Kumari, E. (toim.) Lääne-Eesti meresaares linnustik. Ornitoloogiline kogumik IV. Tartu, lk. 61–84.
- Kumari, E.** 1967. Sise-Hiiumaa linnustikust. – Kumari, E. (toim.) Lääne-Eesti meresaares linnustik. Ornitoloogiline kogumik IV. Tartu, lk. 43–60.
- Leito, A.** 1995. Mudaste – Kootsaare loodushoiuala kahepaiksed ja linnud. Lepinguline uurimistö. (Käsikiri Keskkonnaametis).
- Leito, A.** 1996. The Barnacle Goose in Estonia – Estonia Maritima 1, pp. 1–103.
- Leito, A.** 2000. Kõpu poolsaare linnukaitseline väärtus. Lepingulise uurimistö aruanne. – Lääne-Eesti Saarestiku Biosfääri kaitseala Hiiumaa Keskus. (Käsikiri).
- Leito, A.** 2007. Käina lahe – Kassari maastikukaitsela Käina lahe saarte, rannaniitude ja roostike haudelinnustiku inventuur 2007. Lepingulise uurimistö aruanne. – Riiklik Looduskaitsekeskus, Hiiumaa talitus. (Käsikiri Keskkonnaametis).
- Leito, A.** 2008a. Vanamõisa lahe hoiuala linnustiku inventuur 2007-2008. – Lepingulise uurimistö aruanne. – Riiklik Looduskaitsekeskus, Hiiumaa talitus. (Käsikiri Keskkonnaametis).
- Leito, A.** 2008b. Linnud ja käsitiivalised. Lepinguline: “Avamere tuuleparkide rajamisega Loode-Eesti rannikumerre kaasnevate keskkonnamõtjude hindamine” aruanne. – Eesti

- Maaülikool, Põllumajandus- ja Keskkonnainstituut. (Käsikiri Eesti Maaülikoolis).
- Leito, T.** 2000. Luidja, Paope ja Kõrgessaare piirkonna linnustik. Lepinguline uurimistö. (Käsikiri Keskkonnaametis).
- Leito, A., Leito, T.** 1991. Hiiumaa laidude maastikukaitseala. Kärkla, 23 lk.
- Leito, A., Leito, T.** 1993. Pihla soo linnustik 1992. – Loodusevaatlusi 1992, I. Tallinn, lk. 67–71.
- Leito, A., Leito, T.** 1995. Hiiumaa linnustik. Bird fauna of Hiiumaa. – Kärkla, 160 lk. (Pirrujaak; 4).
- Leito, A., Leito, T.** 2002. Käina lahe linnustik 2002. aastal ning viimaseaegsed muutused selles. – Loodusevaatlusi 2000–2002. Lihula, lk. 64–79.
- Leito, A., Truu, J. Roosalu, E., Sepp, K. & Pöder, I.** 2006. Long-term dynamics of breeding birds in broad-leaved deciduous forest on Hanikatsi Island in the West-Estonian archipelago. – *Ornis Fennica* 83, pp. 124–130.
- Leito, A., Leito, T.** 2007. Linnud. – Peil, T., Nilson, E. (toim.) Uurimisretked Hiiumaa laidudele. Tallinn, lk. 73–84.
- Linnuharulduste komisjoni (HK) poolt käsitletavate liikide kõik aktsepteeritud vaatlused seisuga 25.01.2010.** (http://www.eoy.ee/yhing/hk/hk_aktsept.pdf).
- Loudon, H.** 1909. Isolierte Auerhühner. *Neie Balt. Waidmannsblätter* 5, 13, S. 302.
- Mank, A., Kallas, J.** 1974. Nesting bird fauna in Käina Bay. – Kumary, E. (ed) *Estonian Wetlands and their Life*. Tallinn, pp. 96–118.
- Padari, A.** 1993. Käina lahel pesitsevad linnud. – *Hirundo* 2(13), lk. 45–48.
- Pettay, T., Cairenius, S. & Ellermaa, M.** 2004. Linnud Virossa. Suomalaisten havainnot 1990-2002. – Viron Lintuseura. Kotka.
- Randla, T., Jüssi, F.** 1968. Kaljukotkas ja merikotkas ENSV-s. Tallinn, 80 lk. (Käsikiri Keskkonnaministeeriumis).
- Renno, O.** (koost.) 1993. Eesti linnuatlas. Tallinn.
- Rootsmäe, L.** 1976a. Hiiumaa kaguranniku linnustikust. – Loodusevaatlusi 1975, I. Tallinn, lk. 132–135.
- Rootsmäe, L.** 1976b. Tihu järve linnustikust. – Loodusevaatlusi 1975, I. Tallinn, lk. 136–138.
- Rootsmäe, L.** 1976c. Pihla raba linnustikust. – Loodusevaatlusi 1975, I. Tallinn, lk. 139–140.
- Tõnisson, J.** 1975. Loomastikust ja selle kaitsest. – Hiiumaa looduskaitsest, II. Tartu, lk. 152–236. (Käsikiri Keskkonnaministeeriumis).
- Väli, Ü., Laurits, M.** 2006. Metsalinnustiku koosseis ja asustustihedus Kõpu looduskaitsealal Hiiumaal. – *Hirundo* 19(1), lk. 2–22.
- Wasmuth, P.** 1909. Aufzählung aller bisher für Estland festgestellten Vogelarten. – *Korr. Zu Riga*, 52, S. 29–72.

Väljaandja:

Palade loodushariduskeskus
Pühalepa vald

Kaanefoto:

Tiit Leito

Rahaliselt toetas:

SA Keskkonnainvesteeringute Keskus
OÜ Kivirullija

Layout ja trükk: OÜ Recado Meedia